

Д.Г. Торчук

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ННІ іноземної філології

Науковий керівник: доцент Л. А. Гаращук

Засоби репрезентації концепту НЕВДАЧА (FAILURE)

Термін “концепт” має глибоке історичне коріння, адже початково він уживався ще за часів середньовіччя у галузі філософії, де позначав створену розумом універсалію, яка узагальнює ознаки речей, містить важливу інформацію.

У лінгвістичній науці даний термін пов'язують із іменем російського вченого С. Аскольдова, який у своїй статті “Концепт і слово” визначає його як “мисленнєве утворення, що заміщує нам у процесі думки невизначену кількість предметів одного й того ж порядку” [1:269]. Тобто вчений розглядає концепт як певне психофізіологічне явище, як акт людської свідомості, він звертає увагу на те, що людина усвідомлює не весь об'єм поняття, а лише ту його частину, яка є для неї актуальною.

У науковій літературі існує багато підходів та спроб визначити та описати це поняття, що призводить до неоднозначності термінології когнітивістики. Частина дослідників розглядає його широко як універсальну сутність, що формується у свідомості на базі безпосереднього чуттєвого досвіду, безпосередніх операцій людини з предметами, а також на основі мовного спілкування та взаємодії з уже сформованими концептами.

Інші вчені звертають увагу на окремі моменти інтерпретації концептів, зокрема, акцентуючи на тому, що вони часто позначені лінгвокультурною специфікою. У працях Н.Д. Арутюнової концепт постає як поняття практичної філософії, що є результатом взаємодії національної традиції, життєвого досвіду, релігії, фольклору, образів мистецтва, відчуттів і системи цінностей. Концепти утворюють “свого роду культурний прошарок, що є посередником між людиною і світом” [2: 3-6].

О.Селіванова визначає концепт як складну ментальну репрезентацію утворену кількома каузально пов'язаними елементарними репрезентаціями, які формуються внаслідок первинної взаємодії людини з середовищем [3: 215].

Більшість дослідників указують на те, що концепт характеризується багатокомпонентною та багатоярусною структурою, яка може бути виявлена через аналіз мовних засобів її репрезентації [4:134]. Слово є засобом доступу до концептуального знання людини, а концепт за визначенням О.С. Кубрякової, Д.С. Лихачова, О.Д. Шмельова – результатом зіткнення значення слова з особистим чи народним досвідом людини, посередником між словом та дійсністю.

У даній розвідці визначаємо концепт як термін, що служить для відображення знань і досвіду людини, як умовну ментальну одиницю, спрямовану на комплексне вивчення мови, свідомості і культури.

Лінгвісти використовують різноманітні методи концептуального аналізу, оскільки засобами вербалізації концепту на мовному рівні, як відомо, можуть виступати лексичні, фразеологічні та паремійні одиниці. Дефініційний аналіз належить до традиційних методів семантичних досліджень. Він дозволяє співвідносити значення певних лексичних одиниць, використовуючи словникові тлумачення. Дослідження лексичного значення за словниковими дефініціями та лексикографічної його презентації дозволяє установити характер і типи значеннєвої структури слів, належних до різних семасіологічних підкласів і семантичних розрядів, іншими словами, здійснити розгляд лексичного значення слова в плані його епідигматики – семантичної похідності значення [5].

Під час дослідження концепту НЕВДАЧА (FAILURE) та його вербалізації були враховані не лише словникові дефініції, а й фразеологізми, що вбирають народну мудрість, додають образності та емоційності висловлюванню.

Першочергово репрезентація концепту НЕВДАЧА (FAILURE) передбачає наявність слова “failure” та його похідних (“to fail”, “fail”). Використовуючи інформацію ряду британських тлумачних словників, було виділено наступні основні значення слова НЕВДАЧА (FAILURE):

- the condition or fact of not achieving the desired end or ends;
- nonperformance of what is requested or expected; omission;
- the act or fact of failing to pass a course, test, or assignment;
- the act or fact of becoming bankrupt or insolvent.

Невід’ємним елементом вербалізації концепту невдачі є похідна дієслівна форма “to fail”, яка у використанні її мовцем може набувати наступних значень:

- be unsuccessful in achieving one’s goal;

- be unable to meet the standards set by (a test of quality or eligibility);
- cease to work properly; break down;
- become weaker or of poorer quality;
- to not do what is expected, needed, or wanted.

Доцільно згадати наступну похідну концепту “fail”, яка у тлумачних словниках має наступні значення:

- a mark which is not high enough to pass an examination or test;
- (*informal*) a mistake, failure, or instance of poor performance;
- failure to deliver securities to a purchaser within a specified time.

Серед фразових дієслів, що виражають концепт НЕВДАЧА (FAILURE), знаходимо наступні:

- 1) fall through – if an agreement, plan, sale etc falls through, it is not completed successfully;
- 2) come a cropper – to fail in something, especially unexpectedly;
- 3) go under – to fail, to become a bankrupt.

Активізація концепту невдачі здійснюється значною кількістю виразів, серед яких і ті, які мають ідіоматичне значення, а саме:

1. Miscarry – (of a plan) fail to attain an intended outcome.
2. Be damned – (in Christian belief) be condemned by God to suffer eternal punishment in hell.
3. Be doomed – to misfortune or failure.
4. Caught (fall) between two stools – to fail (зазнати невдачі, потрапити в халепу, коливаючись між двома виборами).
5. Come to nothing/naught – (закінчитися нічим, не мати успіху) to end with nothing; to have no success.
6. A long shot – (той, хто має мало шансів на успіх).
7. Too big to fail – (of a financial organization or other business) so important to the economy of a country that a government or central bank must take measures to prevent it from ceasing to trade or going bankrupt.
8. Without fail – with no exception.
9. Goose egg – (отримати нульовий результат) a term used figuratively for lack of success in any endeavor; an instance of not scoring or of missing a point, so-called from the slang term for the numeral “0”.
10. Go up in smoke – (закінчитись нічим) to be unsuccessful, to fail or flop.

11. Flash in the pan – (невдала спроба) an instant but short-lived success; a failure after an impressive beginning.
12. Lay an egg – (зазнати невдачі) to fail miserably.
13. Lead balloon – (повний провал) a failure, fiasco, or flop; an attempt to entertain or communicate that fails to elicit a desirable response.
14. Lemon – (об'єкт, який не виправдав надій) an object of inferior quality; something that fails to meet expectations.
15. Miss the boat – (потерпіти невдачу, не отримати бажаного) to lose an opportunity or chance; to fail to understand.
16. Take a bath – (зазнати краху) to be ruined financially, to lose everything, to go to the cleaners; usually used in reference to a specific financial venture.
17. Washed out – (провалити) to have met with failure or financial ruin.
18. Wither on the vine – (засохнути на корені) to fail to mature, develop, or reach fruition.

Як бачимо з вище наведених даних, багато виразів мають декілька значень, що активізуються залежно від контексту, при чому у переважній більшості випадків домінуючим значенням є фінансова невдача, крах, що підкреслює значну увагу у ставленні до матеріального благополуччя як ключової складової успіху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аскольдов С.А. Концепт и слово / С.А. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста: Антология / Под ред. проф. В.Н.Нерознака. – М.: Academia, 1997. – С. 267-280.
2. Арутюнова Н.Д. Введение // Логический анализ языка. Ментальные действия/ Н.Д. Арутюнова, Н.К. Рябцева. – М.: Наука, 1993. – 189 с.
3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О.Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
4. Слухай Н. В.Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні: навчальний посібник/ Н.В.Слухай, О.С.Снитко, Т.П.Вільчинська. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2011. – 367 с.
5. Уфимцева А.А. Опыт изучения лексики как системы / А.А.Уфимцева. — М.: Изд-во АН СССР, 1962. — 287с.
6. Cambridge Dictionary Online – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dictionary.cambridge.org/>
7. Longman English Dictionary Online – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ldoceonline.com/>
8. Oxford Dictionary Online – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oxforddictionaries.com/>
9. The free dictionary – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://idioms.thefreedictionary.com>

